

6. Паршина О. Н. Стратегии и тактики речевого поведения современной политической элиты России : дисс. ... докт. филол. наук : 10.02.01 / Ольга Николаевна Паршина. – Саратов, 2005. – 325 с.
7. Сальникова Н. В. Национально-культурная риторика политического дискурса (на материале публичных выступлений Р. Рейгана и М. С. Горбачева) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Н. В. Сальникова. – Ставрополь, 2011. – 29 с.
8. Шевырдяева Л. Н. Язык современного американского судебного дискурса (на материале решений Верховного суда США) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Л. Н. Шевырдяева. – М., 2009. – 25 с.
9. Полюжин М. М. Курс лекцій з лінгвоісторіографії : навч. посіб. для студентів філол. спец. / М. М. Полюжин. – Вінниця : Фоліант, 2004. – 272 с.

ИЛЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ

1. William R. Live on Broadway [Electronic resource] / R. Williams. – Access : <http://en.podnapisi.net/robin-williams-live-on-broadway-2002-subtitles-p686977>
2. Leno J. [Electronic resource] / J. Leno. – Access : <http://www.mustsharejokes.com/page/Jay+Leno+Jokes>.
3. Seinfeld J. I'm Telling you for the last Time [Electronic resource] / J. Seinfeld. – 1998. – Access : <http://www.opensubtitles.org/en/subtitles/188194/jerry-seinfeld-i-m-telling-you-for-the-last-time-en>
4. Carlin G. Doin It Again [Electronic resource] / G. Carlin. – 1990. – Access : <http://www.subzin.com/quotes/George+Carlin%3A+Doin+It+Again/Thou+Shalt+Not+Smell>.
5. Seinfeld J. The Seinfeld Chronicles [Electronic resource] / J. Seinfeld. – Access : <http://www.oocities.org/tvtranscripts/seinfeld/schron.htm>.
6. Pryor R. [Electronic resource] / R. Pryor. – Access : <http://www.jokes4us.com/peoplejokes/comedianjokes/richardpryorjokes.html>.
7. Hicks B. Arizona Bay [Electronic resource] / B. Hicks. – Access : <http://www.billhicks.com/quotes.html>.
8. Hope B. [Electronic resource] / B. Hope. – Access : <http://www.jokes4us.com/peoplejokes/comedianjokes/bobhopejokes.html>.
9. Barry T. [Electronic resource] / T. Barry. – Access : <http://www.comedycentral.com/jokes/vfiksds/stand-up-todd-barry--todd-barry--no-ties->.
10. Rock C. Bigger and Blacker [Electronic resource] / C. Rock. – 1999. – Access : http://www.script-orama.com/movie_scripts/c/chris-rock-bigger-and-blacker-script.html

УДК 161.2 : 821.162.1 – 1

ВПЛИВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НА ПОЕТИЧНУ ТВОРЧИСТЬ Ю. СЛОВАЦЬКОГО

Ліпкевич І. Г., к. філол. н., доцент

Запорізький національний університет

У статті розкрито ті українські чинники, як мовні, так і позамовні, які безпосередньо вплинули на творчість видатного польського поета Ю. Словацького, і, зрештою, зумовили вплив української мови на лексику його творів; проаналізовано наслідки цього впливу. Зокрема, висвітлено життєві реалії, пов'язані з українською землею, на якій він народився і на якій пройшли роки його дитинства, що спричинили насамперед відбиття української тематики в його поезії, а також вживання поетом у мові своїх творів великої кількості українізмів. Установлено, які лексичні запозичення з української мови використані митцем несвідомо, а які з певним стилістичним задумом, негативним чи позитивним забарвленням.

Ключові слова: креси, засади романтизму, мовна спадщина, українська тематика, українізми, свідомий / несвідомий вжиток запозичень.

Липкевич И. Г. ВЛИЯНИЕ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА НА ПОЭТИЧЕСКОЕ ТВОРЧЕСТВО Ю. СЛОВАЦКОГО / Запорожский национальный университет, Украина.

Стаття посвячена аналізу тих українських джерел, як мовних, так і немовних, які мали безпосереднє вплив на творчість видатного польського поета Ю. Словацького і які внаслідок стали причиною впливу української мови на лексику його творів, а також проаналізовані результати запозичення українських слів. А саме, розкрито життєві реалії, пов'язані з українською землею, де народився і де пройшли роки дитинства, які (реалії), перш за все, спонукали Ю. Словацького до використання української тематики в його поезії, крім того – до використання поетом великої кількості українських слів в мові своїх творів. Встановлено, які лексическі запозичення з української мови використав автор несвідомо, а які з виразливою стилістичною метою, негативною або позитивною окраскою.

Ключові слова: кресы, принципи романтизму, мовна спадщина, українська тематика, українізми, свідоме-несвідоме використання запозичень.

Lipkevych I. G. IMPACT ON UKRAINIAN LANGUAGE POETIC AR J. SLOWACKI / Zaporizhzhya National University, Ukraine.

The article deals with those Ukrainian factors, both linguistic and extra linguistic, that have directly influenced the works of the famous Polish poet J. Slovatsky and eventually led to the influence of the Ukrainian language on the vocabulary of his works; the consequences of this influence are analyzed. In particular, the poet highlights the vital realities connected with the Ukrainian lands, where he was born and where years of his childhood passed, reflecting, first of all, the Ukrainian themes in his poetry and also the usage of the great number of Ukrainisms by the lyricist. It is established which lexical loans from the Ukrainian language are used by the poet unconsciously and which are used with definite stylistic purpose, negative or positive colouring.

Key words: cresy, principles of the romanticism, linguistic heritage, Ukrainian themes, Ukrainisms, conscious-unconscious usage of the loans.

Життєва атмосфера кресів – українських земель, які входили до складу Речі Посполитої, українські творчі тенденції загалом і український фольклор зокрема, національні засади романтизму, польська мовна традиція, особиста зацікавленість українською тематикою – ось ті чинники, які забезпечили виняткове місце української мови в багатій творчості видатного польського поета Ю. Словацького.

Метою статті є розкриття тих чинників, які зумовили вплив української мови на поетичну творчість Ю. Словацького, і висвітлення наслідків цього впливу на мову його поезії. Реалізація мети передбачає розв'язання таких завдань:

- простежити ті життєві реалії, пов'язані з українською землею, які спричинили відбиття української тематики в поезії Ю. Словацького;
- виявити українізми, вживані польським поетом у мові своїх творів;
- з'ясувати стилістичне навантаження лексичних запозичень з української мови в поезії Ю. Словацького.

Мальовниче містечко Кременець (сучасна Тернопільщина) стало першою батьківщиною Ю. Словацького. Тут він народився 4 вересня 1809 р., тут в основному пройшли роки його дитинства. Із 1918 р. приїжджає сюди як гість на щорічні канікули. Останній раз навідується до Кременця у 1830 р., після чого виїжджає до Варшави, а звідти – до Парижа. Пізніше з творів Ю. Словацького дізнаємося, що він був зачарований красою української землі, на якій захопився місцевою народною творчістю і на якій зрештою визріли його перші поетичні задуми. Починаючи з першого свого вірша "Duma ukraińska" і в поетичних працях пізнішої тематики, пов'язаних з Україною, помітною є свідомо українізація поетом своїх творів. У коментарях до поезії "Zmija", обґрунтовуючи свою творчу тенденцію, поет зазначає, що інколи, ідучи за духом поезії українського народу, бажаючи картину живіше подати, свідомо відкидає описовий спосіб і розповідь вкладає в уста козацького стернового. Очевидно, роки, прожиті в Кременці, посприяли обізнаності не тільки з традиціями місцевих людей, із кременецьким колоритом, але й з українською мовою, елементи якої суттєво доповнювали тогочасний польський кресовий діалект. Підтримування стосунків із вихідцями з кресів на рідній землі і за її межами посприяло збереженню специфіки мови Ю. Словацького, у яку міцно й органічно вплелися українізми.

У дитинстві Юліуш із захопленням слухав українські пісні, думи, народні легенди; у творі "Sen srebrny Solomei" він згадує про українських кобзарів, котрі

...przychodzili zgarbieni,
Zasiadali rzędem w sieni
Lub na dziedzińcu pod drzewem;
I tam sobie lirnym śpiewem,
Jak kawki, bywało gwarzą... [9, IV, c. 19].

...приходили згорблені,
Засідали в ряд у снях
Або на подвір'ї під деревом;
І там собі лірним співом
Як галки, бувало гомоняють...

Ще малим, перебуваючи на кременецькій землі, багато читав, завдяки чому добре знав українську народну творчість, про що свідчать особисті спогади у його листах. Крім того, читав твори письменників “української школи”, наприклад, Залеського, Гошинського, Мальчевського та ін. Водночас був обізнаний як із творчістю А. Міцкевича, так і старопольських письменників, мова яких містила велику кількість українізмів.

Для польської мови багато українських лексем, які наявні у творах Ю. Словацького, були не новими, оскільки українсько-польські взаємини ще до його творчості мали давню історію; процес словникових запозичень як безпосередньо з української мови, так і через її посередництво з тюркських мов, тривав віками. Така спадщина стимулювала широке використання Ю. Словацьким великої кількості слів і виразів українського походження.

Польська мова опинилася під впливом величезної хвилі східних мовних запозичень у часи романтизму. Дорогу так званим провінційним висловам, говірковим елементам і запозиченням відкрив насамперед А. Міцкевич. Упроваджуючи до своїх творів говіркові слова східного походження, романтики досягали яскравих стилістичних ефектів. Не був винятком у цьому відношенні і Ю. Словацький. Використовування польським поетом у своїх творах українізмів на зразок *Anheń* [11, с. 266], *anheńca* [9, V, с. 387], *Boharodyca* [5, III, с. 20], *bohunka* [7, O, с. 117], *chacina* [6, IV, с. 421–422], *czajka* [8, I, с. 50], *hreczka* [9, I, с. 738], *kazka* [4, VIII, с. 471], *łycho* [4, V, с. 266], *porogi* [8, II, с. 111] і т. ін. було у більшості випадків річчю свідомою і продуманою.

Зацікавлення Україною, її історією, звичаями, мовою не згасало до кінця життя Ю. Словацького. Україні були присвячені перші його твори “*Duma ukraińska*”, “*Piosenka dziewczyny kozackiej*”, “*Zmija*”, “*Jan Bielecki*”, “*Duma o Waclawie Zewuskim*”. Однак перше використання Ю. Словацьким української тематики було скоріше поверховим: Україна є насамперед романтичним тлом його поезії, місцем подій. Під час другого періоду творчості поета, коли він пише такі поезії, як “*Mazepa*”, “*Balladyna*”, “*Horsztyński*”, “*Podróż na Wschod*”, “*Anhelli*”, “*Lilla Weneda*”, “*Waclaw*”, Україна ніби віддаляється від Ю. Словацького, але водночас поглиблюються його почуття до неї. Найсильніша українізація творів Ю. Словацького відбулася під час третього періоду його творчості, коли по суті не було твору (“*Beniowski*”, “*Sen srebrny Solomei*”, “*Książd Marek*”, “*Złota czaszka*”, “*Samuel Zborowski*”...), в якому не звучала б українська тематика. У поезії “*Sen srebrny Solomei*” Україна стає для нього, як для А. Міцкевича Литва, другою батьківщиною. Ширше зацікавлення українською тематикою спричинило відчутний вплив української мови на тексти творів Ю. Словацького.

Першим твором, у якому з’явилася велика кількість українізмів, стала поема “*Zmija*” (*ataman* [8, I, с. 30], *buńczuk* [8, IV, с. 245], *druh* [8, III, с. 56], *kozacki*, *kozaczy* [8, III, с. 76], *kozak* [8, I, с. 52]...), однак тут козаки розмовляють тільки польською. Українізми “*Dumy o Waclawie Zewuskim*” також виконують в основному роль зображення місцевого колориту. Уже в “*Balladynie*” лексичні запозичення з української мови стають одним із засобів індивідуалізації персонажів, нарощуючи таким чином драматичне напруження (*hołota* [6, III, с. 194], *hospodyn* [6, V, с. 218], *kosa* (заплетене волосся у жінок) [6, III, с. 240]...). Однак тільки у творі “*Beniowski*” українізми зрощуються із системою польської мови і їх впливи мають найрізноманітніший характер (*bohatty* [4, II, с. 248], *buława* [4, V, с. 32], *burlak*, *burlaka* [4, VII, с. 130], *hajdamak*, *hajdamaka* [4, VII, с. 35], *harbuz* [4, I, с. 387], *hramota* [4, V, с. 317], *korowaj* [4, V, с. 274], *jar* [4, I, с. 401], *durno* [4, X, с. 109], *hrymnać* [4, IX, с. 460], *kinać* [4, VIII, с. 122]...). А персонажі тут уперше заговорили українською мовою; хоча не була то чиста українська, скоріше, українсько-польська мішанина, характерна для часів, про які описувалось: “*Ja wże idu spaty, Kto inny tobi bude, pane, hraty*” [4, VI, с. 23]. У творі “*Krol-Duch*”, написаному в останні роки життя поета, жоден із персонажів не говорить по-українськи, але вплив української мови досягнув тут найвищого рівня. Окрім лексем, є в цій поезії значно більше, ніж у попередніх, фонетичних, словотвірних і синтаксичних впливів (*anheliczny* [7, IV, с. 193], *dościgać* (достигати) [7, IV, с. 244], *podkurhanny* [7, O, с. 116], *odliga* [7, O, с. 55], *widmica* [7, O, с. 193]...).

Говорячи про задуми Ю. Словацького, пов’язані з введенням українізмів у тексти своїх поетичних творів, зазначимо, що ті з них, які сприймалися в той час поляками-кресовлянами як слова, що належали до польської мови, використана поетом несвідомо (наприклад, *buńczuk*, *diak*, *kozak*, *rapo*, *skoro*...). Водночас, більша частина українських лексичних запозичень, уживана Ю. Словацьким, за його участі наділена стилістичним забарвленням – негативним (*hołota*, *hołysz*, *bohomasz*, *połaniec*...) або позитивним (*kniahini*, *Boharodyca*, *lubka*, *wiszeńka*, *synaczek*...).

Отже, як зазначає один із польських дослідників М. Юрковскі, “відношення Словацького до української мови зазнавало своєрідних змін. Послугувавася нею, насамперед, для змалювання місцевого колориту, потім вона була засобом індивідуалізації мови героїв і посилення динамічності подій, щоб зрештою органічно зануритися в літературну польщизну поета” [2, с. 114–115].

ЛІТЕРАТУРА

1. Drzazgowski M. Zapożyczenia ruskie w języku pisarzy kresowych i środkowopolskich XVII–XIX w. / M. Drzazgowski // *Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej*, 28. – Warszawa, 1991. – S. 51-64.
2. Jurkowski M. Ukrainizmy w języku Juliusza Słowackiego / M. Jurkowski // *Z dziejów stosunków literackich polsko-ukraińskich*. – Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 1974. – S. 105-133.
3. Słowacki J. *Balladyna* / J. Słowacki. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1976. – 231 s.
4. Słowacki J. *Beniowski* / J. Słowacki. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1949. – 510 s.
5. Słowacki J. *Dramaty* / J. Słowacki. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1951. – 411 s.
6. Słowacki J. *Dramaty: wybór*. T. 1–2 / J. Słowacki. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1972. – T. 1. – 635 s.
7. Słowacki J. *Król-Duch* / J. Słowacki. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1972. – 679 s.
8. Słowacki J. *Poematy* / J. Słowacki. – Wrocław : Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1959. – 438 s.
9. Słowacki J. *Sen srebrny Solomei* / J. Słowacki. – Kraków : Spółka Wydawnicza, 1923. – 175 s.
10. Słowacki J. *Trzy poematy* / J. Słowacki. – Kraków : Spółka Wydawnicza, 1925. – 98 s.
11. Słowacki J. *Utwory wybrane*. T. 1–2 / J. Słowacki. – Warszawa : Państwowy Instytut Wydawniczy, 1967. – T. 2. – 810 s.

УДК 821.161.2: 82-146.2

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ “ПТАХ” У ПІСНЯХ ЛІТЕРАТУРНОГО ПОХОДЖЕННЯ

Микитів Г. В., ст. викладач

Запорізький національний університет

У статті здійснено когнітивно-ономасіологічний аналіз концепту “птах” як лінгвокультури в літературних піснях.

Ключові слова: концепт, символ, образ, лексема, орнітонім, птах, семантика.

Мыкитів Г. В. ВЕРБАЛИЗАЦИЯ КОНЦЕПТА “ПТИЦА” В ЛИТЕРАТУРНЫХ ПЕСНЯХ / Запорожский национальный университет, Украина.

В статье осуществлен когнитивно-ономасиологический анализ концепта “птица” как лингвокультуры в литературных песнях.

Ключевые слова: концепт, символ, образ, лексема, орнитоним, птица, семантика.

Mykytiv G. V. CONCEPT “BIRD” VERBALIZATION IN OF SONGS OF LITERARI ORIGIN / Zaporizhzhya National University, Ukraine.

The article is devoted to the cognitive onomasiological analysis of the concept “bird” as linguaculturem in literary songs.

Key words: a concept, a symbol, an image, a lexeme, an ornitonim, a bird, semantics.

У мовознавчих працях останніх десятиліть особливо актуальним є дослідження механізмів відображення мовного реального світу, систематизація та аналіз концептів у широкому лінгвістичному просторі. Відомо, що кожна мова відображає певний спосіб організації та сприйняття світу (або його концептуалізації). На думку О. Кубрякової, “концептуалізація – це усвідомлення інформації, що надходить, конструювання предметів і явищ подумки, яке веде до утворення певних уявлень про навколишній світ у вигляді концептів (тобто фіксованих у свідомості людини розумінь, значень)” [7, с. 10]. Концепт є базовою частиною концептуальної системи та основою для розуміння національного менталітету. Іншими словами, концепт – це культурно зумовлений компонент концептуальної системи людини і мовної картини світу, оперативна одиниця мовлення, пам’яті і духовної сфери людини. Притаманний мові спосіб концептуалізації дійсності значною мірою є національно-специфічним, тому носії різних мов нерідко світ “бачать” по-своєму (С. Семчинський, М. Кочерган, Б. Головін). Як слушно зауважує Ю. Апресян, “основні концепти мови складаються в певну єдину систему поглядів, своєрідну колективну філософію, що нав’язується як обов’язкова всім носіям мови” [1, с. 44]. Концепт – це і результат суб’єктивної переробки пізнання людиною дійсності.